

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 811.161.2(07)

В. Ю. Підгурська,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-КЛАСОВОДА

У статті розглянуто педагогічну практику як складову навчально-виховного процесу, що покликана навчити студентів застосовувати науково-теоретичні знання з педагогіки, психології, фахових методик, а також удосконалювати відповідні практичні навички. Зроблено історико-педагогічний аналіз практичної підготовки майбутніх учителів, виділено періоди становлення і розвитку системи педагогічної практики. З'ясовано, що найбільш ефективною, є практика, яка має неперервний характер, тобто здійснюється на всіх етапах навчання. Визначено, що педагогічну практику варто розглядати як сприятливе середовище для формування комунікативних професійних умінь майбутніх педагогів.

Постановка проблеми. Важливою передумовою становлення майбутнього вчителя початкових класів є педагогічна практика. Саме під час педагогічної практики створюються нестандартні ситуації, які репрезентують творчі дії майбутніх педагогів. Студент-практикант має можливість безпосередньо спостерігати за роботою вчителів, їхніми творчими здобутками, елементами новаторства, ініціативи, які забезпечують ефективність навчання і виховання дітей. Під час практики студенти вивчають передовий педагогічний досвід для використання його в своїй майбутній педагогічній роботі; беруть участь у конференціях, педрадах, методичних об'єднаннях, у дискусіях із сучасних педагогічних проблем. Спілкування з іншими вчителями збагачує власний досвід майбутнього педагога і носить творчий характер. Студенти опановують методику наукового аналізу, вивчаючи й узагальнюючи передовий педагогічний досвід. Усе це сприяє розвитку самостійності, творчого підходу до власної педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження науковців: О. Абдуліної, С. Бреус, Л. Булатової, К. Дурай-Новакової, С. Єлканова, Г. Коджаспірової, Н. Казакова, Л. Кацова, Г. Кузнецової, О. Лук'янченко, Л. Манчуленко, В. Морозової, О. Мосіна, Л. Хомич, А. Щербакова та ін. засвідчили, що у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів важливу роль відіграє педагогічна практика, під час якої активізується процес професійного становлення та самовизначення фахівця. Педагогічна практика є формою навчання, яка поєднує теоретичні знання, здобуті в університеті, з майбутньою самостійною роботою в школі в якості вчителя-класовода. Студенти-практиканти опановують комплекс умінь і навичок творчо здійснювати усі види навчально-виховної і суспільної діяльності у реальних ситуаціях педагогічного спілкування.

Мета статті – розкрити роль та значення педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У процесі педагогічної практики створюються умови, максимально наближені до умов самостійної педагогічної діяльності в школі, – це своєрідний мікроаналог професійної діяльності вчителя.

Поняття "практика" досить широко використовується такими науками, як філософія, психологія, педагогіка (природно, що кожна з них вкладає свій зміст у поняття "практика"). Ознайомлення з цими науковими розвідками поглиблює розуміння проблеми практики і допомагає краще зрозуміти її багатовекторність.

Передусім, ретроспективно окреслимо розвиток самого терміна "практика", який походить від грецького слова "праксис", що в перекладі означає "діяння", "активність", "діяльність". Перші спроби наукового осмислення цієї проблеми були здійснені ще за античних часів. Аристотель розумів практику як людську активність, спрямовану на досягнення відповідної мети. У часи стародавньої Греції, а згодом і в період середньовіччя характерний підхід до діяльності, за якого гідним вільної людини вважалося споглядально-пізнавальне ставлення до світу. Лише епоха Відродження змогла подолати негативне ставлення до природного в людині і пробудити інтерес до безпосереднього вивчення її творчої діяльності. Сенс людської праці вбачався не в практичному перетворенні світу, а в творчості, що сама собою є самометою [1]. Епоха Просвітництва по-своєму інтерпретувала розуміння практики, пояснювала її як свідому моральну діяльність. Людвіг Фейєрбах розглядав практику як онтологічну характеристику людини, її чуттєву активність, що виражає сутність індивіда. На думку Канта, як представника класичної німецької філософії, практична свідомість є морально-імперативною філософією, в основі якої покладено виключно предметність, а не споглядальність. Гегель відводив практиці важливу роль у пізнанні. Але в розумінні Гегеля практика значила не більше, ніж діяльність ідей, свідомості: філософ розумів практику тільки як духовну діяльність – "вольову діяльність ідей". Практика

виступає джерелом і рушійною силою розвитку пізнання, оскільки пізнання розвивалось і розвивається відповідно до того, як людина навчається змінювати дійсність. Практика є водночас кінцевою метою пізнання, обумовленою практичними потребами суспільства. Пізнання відбувається не заради самого пізнання, воно виконує роль необхідної умови революційно-практичної зміни суспільства. Розуміння практики у XIX ст. сформулював Карл Маркс: практика – це основна форма життєдіяльності людини, що має матеріальність. З погляду марксизму, практика – основа і мета пізнання, визначник його напрямку і критерій істинності результату [1: 455].

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що практика – це матеріальна, чуттєво-предметна, цілепокладальна діяльність людини, що за змістом передбачає засвоєння і перетворення природних і соціальних об'єктів і становить загальну основу, рушійну силу розвитку людського суспільства і пізнання. У складному процесі пізнання практика відіграє важливу роль: по-перше, вона є основою пізнання; по-друге – рушійною силою його; по-третє – кінцевою метою пізнання; в-четвертих – критерієм істини.

С. Свірський вважає, що практика повинна бути відокремлена від такої широкої категорії, як діяльність, а діяльність є практикою лише тоді, коли в ході цієї діяльності народжуються знання або перевіряється їх істинність [2: 137-142]. Отже, практика має бути вільною, усвідомленою творчою основою "прикладання" знань, засобом розвитку пізнання і першоосновою його отримання. Це і є, на нашу думку, категоріальним розумінням практики як найбільш загального й фундаментального філософського поняття. Саме вираження творчого потенціалу студента-практиканта дає підстави розглядати педагогічну практику як складову загальної філософської категорії "практика".

На психологічному рівні практика розглядається як предметно-чуттєва форма життєдіяльності людини, об'єктивна основа єдності всіх форм її світовідношення [3: 130]. Н. Кузьміна у своїй праці "Нариси психології праці вчителя" зазначає: "До педагогічної практики в основному відбувається засвоєння студентами теоретичних знань із психології, педагогіки, методики. Знання стають переконанням, коли людина навчається застосовувати їх на практиці і коли у процесі цього застосування вона доходить висновків, які на початку засвоїла з теорії" [4: 49].

Як педагогічна категорія, практика є складовою навчально-виховного процесу. Вона покликана навчити студентів застосовувати науково-теоретичні знання з педагогіки, психології, фахових методик та спеціальних дисциплін у педагогічній діяльності, а також удосконалювати відповідні практичні навички.

Історико-педагогічний аналіз практичної підготовки майбутніх учителів дозволяє виділити періоди становлення і розвитку системи педагогічної практики.

Питання організації педагогічної практики в системі підготовки педагогічних кадрів почало інтенсивно розроблятися ще за часів заснування перших учительських закладів у країнах Західної Європи наприкінці XVIII ст.

Становлення вітчизняної професійної освіти припадає на кінець XIX – початок XX ст. – це створення педагогічних курсів, учительських семінарій та інститутів, а також педагогічних класів при гімназіях і народних училищах.

Одним із перших вітчизняних педагогів, хто поставив питання про спеціальну підготовку вчителів як соціальну проблему, був класик вітчизняної педагогіки Костянтин Дмитрович Ушинський. Він зазначав: "Метод викладання можна вивчити за книжкою або зі слів викладача, але набути навичок щодо застосування цього методу можна тільки діяльною та тривалою практикою" [5: 343]. К. Ушинський висловлював такі міркування щодо системи організації практики: "Практикант спочатку відвідує уроки гарного вчителя, допомагає йому за його вказівками, а потім сам робить спроби викладати лекцію... На уроці практиканта мають бути присутні його товариші і вчителі; а після уроку, на особливому педагогічному зібранні, висловлюються всі зауваження і побажання щодо проведеної лекції, звертається увага на найдрібніші елементи викладання, а саме: інтонацію, рухи та ін. Вислухавши зауваження, практикант готується до наступного уроку, при цьому він не лише з'ясовує предмет уроку в усіх його деталях, а обдумує пояснення, запитання, готується до всіх випадковостей, які можуть трапитися на уроці. Після двох-трьох років таких занять із практиканта виходить гарний учитель з відмінними викладацькими прийомами і звичками і, крім цього, предмет викладання "вкладається" в його голову в повній ясності і визначеності" [5: 43]. Як бачимо, в поглядах К. Ушинського простежуються принципи системності і неперервності педагогічної практики.

Зазначимо, що принципу єдності теорії та практики дотримувались також учені у галузі педагогіки – Х. Алчевська, М. Бунаков, В. Вахтерев, Корф, Т. Лубенець, С. Миропольський, М. Пирогов, Д. Семенов та ін.

У педагогічному доробку В. Сухомлинського зосереджується увага на важливості педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя початкової школи, йдеться про її взаємозв'язок з теорією. Особливе місце посідає принцип наступності практики з навчальними заняттями, підкреслюється значення неперервного характеру педагогічної практики.

Події 1917 р. спричинили певні зміни у розвитку освіти: відкривалися нові університети; трирічні педагогічні курси, які пізніше стали педагогічними технікумами. Практика в цих навчальних закладах мала форми, характерні для дореволюційних учительських семінарій. В 20-х роках XX ст. існувало дві точки зору на проведення педагогічної практики. Прихильники однієї точки зору дещо переоцінювали роль педагогічної практики. Пропонувався такий розподіл практики по курсах: 1 курс – 5 %, 2 курс – 10 %, 3 курс – 25 %, 4 курс –

100 % навчального часу. У педагогічній літературі того періоду подібний розподіл часу на практику багатьма критикувався. Друга точка зору полягала в тому, що головним для майбутнього педагога є університетська освіта, глибокі енциклопедичні знання, при цьому недооцінювалася або повністю відкидалася роль практичної підготовки до вчительської діяльності.

У 1921–1924 рр. відбулася реорганізація системи вищої педагогічної освіти: склалися дві форми педагогічної практики – активна (пов'язана з методиками окремих предметів) і пасивна (ознайомлення з дитячими закладами, спостереження за педагогічним процесом у школі).

У 1927–1928 рр. поступово уніфікувалися навчальні плани, практична підготовка в них набула вагомого значення, посилювався зв'язок теоретичної та практичної підготовки.

У 1933–1934 рр. студенти проходили педагогічну практику з 3 курсу в два етапи: в першому півріччі ознайомлювалися зі школою, організацією і структурою управління навчально-виховним процесом, відвідували й аналізували уроки вчителів; у другому – звільнялися від навчальних занять в інституті і проходили виробничу практику в школі. Отже, бачимо, що зміст педагогічної практики поступово змінювався, ускладнюючись із року в рік.

У повоєнні роки значна увага приділялася вдосконаленню якості практичної підготовки вчителів початкової школи, перед вищими навчальними закладами було поставлено завдання забезпечити тісний зв'язок навчання з життям, практикою, покращити виховну роботу в школі, змінити методи навчання з метою розвитку самостійності та ініціативи учнів.

У 1970–71 рр. педагогічні інститути перейшли на нові навчальні плани, де значну роль відводилося теоретичній підготовці студентів, встановленню тісного зв'язку між теоретичною й практичною підготовкою майбутніх учителів, поглибленню зв'язків педагогічних вузів зі школами. Практика на 3 (4) курсах тривала 6 тижнів (близько 220 год.), а на випускних 4 (5) курсах – більше 290 год. Навчальні плани передбачали напрями організації педагогічної практики: встановлення оптимального зв'язку практики з вивчення теоретичних курсів; оволодіння студентами основами педагогічних умінь і навичок, необхідних для успішної педагогічної діяльності; підвищення самостійності й творчої активності студентів у період педагогічної практики [6: 5-10].

У 1985–86 н. р. вступив у дію навчальний план, згідно з яким із першого по п'ятий курси введено неперервну педагогічну практику, мета якої – забезпечити теоретичну і практичну підготовку вчителя. Введення неперервної практики доводить, що принцип єдності теорії і практики у вивченні педагогічних дисциплін є обов'язковою умовою підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів.

З 1991 року загальні питання організації й проведення педагогічної практики майбутніх учителів України знайшли своє відображення у Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1993 р.), у цільовій державній програмі "Вчитель" (1997), у Концепції педагогічної освіти (1998), Державній програмі "Вчитель" (2002).

З огляду на сучасні євроінтеграційні процеси, вимоги до освіти в Концепції педагогічної освіти розробленій Національною Академією педагогічних наук України, містяться чіткі і науково обґрунтовані завдання педпрактики [7]. У цьому документі наголошується, що "практична підготовка здійснюється через навчальні та фахові педагогічні практики" [7: 17]. Форма, тривалість і терміни проведення практики визначаються окремо для кожної спеціальності з урахуванням особливостей освітньо-кваліфікаційного рівня цієї спеціальності й специфіки ВНЗ.

Мета практики – оволодіння студентами сучасними методами, формами організації в усіх аспектах їхньої майбутньої професійної діяльності; формування у них на ґрунті здобутих у ВНЗ знань, професійних умінь і навичок приймати самостійні рішення у процесі роботи в реальних ринкових і виробничих умовах; виховання потреби систематично поновлювати свої знання й творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Педагогічна практика розглядається як компонент загального змісту освіти, орієнтований на сучасні вимоги до педагогічної професії.

Проблемам організації і проведення педагогічної практики присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців. Вони по-різному дають їй визначення. Так, за педагогічним словником, "це спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів, мета якої – виробити у них уміння і навички, необхідні в майбутній професійній діяльності, закріпити теоретичні знання, застосувати їх на педагогічній практиці" [8: 268]. О. Кривов'яз розуміє "практику" як "форму професійного навчання у вищій школі, яка базується на професійних знаннях, опирається на певний теоретичний фундамент, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами її організації" [9: 114-115]. На думку Л. Хомич, "практика – це складова навчально-виховного процесу, що сприяє формуванню творчого ставлення майбутнього спеціаліста до педагогічної діяльності, визначає ступінь його професійної придатності та рівень педагогічної спрямованості" [10: 4-8]. Н. Казакова обстоює "практику" як "важливу складову професійної підготовки майбутніх учителів, спрямована на закріплення та реалізацію в спеціально створених умовах набутих студентами предметних, психолого-педагогічних, методичних знань, умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності в школі, засіб творчого розвитку та саморозвитку майбутнього вчителя, формування у нього професійно значущих якостей і готовності до інноваційної педагогічної діяльності" [11: 40].

Отже, педагогічна практика є основною складовою професійної підготовки майбутнього педагога та організаційною формою, що пов'язує його навчання з майбутньою професійною діяльністю.

Найбільш ефективною, на нашу думку, є практика, яка має неперервний характер, тобто здійснюється на всіх етапах навчання.

Педагогічна практика студентів молодших курсів є початковим етапом у системі практичної підготовки до роботи вчителя, початковою ланкою практичного освоєння педагогічної професії. У цей період формуються основи професійного досвіду, практичних умінь і навичок, професійних якостей педагога, ставлення до педагогічної професії, які реалізуються на наступних етапах педагогічної практики. Від ефективності й успішності роботи на цьому етапі залежить професійне становлення студента як майбутнього вчителя. Саме у цей період практики студентам варто повною мірою використовувати матеріали лекційних, семінарських і лабораторно-практичних занять для того, щоб навчитися поєднувати теорію із практикою, а виконання завдань із психолого-педагогічних дисциплін – із роботою у школі. Студентам-практикантам потрібно ознайомитися із методикою організації діяльності учнів, навчитися розробляти методичні матеріали, вміти аналізувати різні форми організації шкільного навчально-виховного процесу.

У VI семестрі студенти проходять літню педагогічну практику. Базами проведення є дитячі оздоровчі табори, позашкільні виховні заклади й різноманітні установи: будинки творчості, спеціальні школи, екскурсійно-туристичні заклади, підліткові та юнацькі клуби при ЖЕУ, дитячі лікарні, дитячі притулки, відділи у справах сім'ї та молоді при держадміністраціях, відділи кримінальної міліції у справах неповнолітніх, – де майбутні учителі працюють на посадах стажистів, помічників вихователів, педагогів-організаторів. Викладачі здійснюють контроль за проходженням літньої практики: відвідують табори, де працюють студенти-практиканти, перевіряють документацію, консультують, надають методичну допомогу.

Педагогічна практика на передвипусковому курсі інтегрує у своєму змісті теоретичні знання й практичні навички, набуті при проведенні попередніх видів практики. Розпочинається практика серією показових уроків з навчальних предметів у початковій школі (математика, читання, письмо, "Я і Україна", малювання, праця, співи, фізкультура, російська мова, охорона життя). Урок студента оцінюється керівником практики, викладачами-методистами, вчителем і студентами, котрі беруть активну участь в обговоренні й аналізі уроків.

Підсумковим етапом підготовки вчителя початкової ланки освіти є педагогічна практика на випусковому курсі. Відповідно до навчального плану вона проводиться в I класі сільської загальноосвітньої школи. Адаптація дитини до нових умов у перший тиждень перебування у школі – важливий момент у її житті, і тому майбутній учитель початкової школи повинен ознайомитися з роботою вчителя саме в цей період. За цей час студенти ознайомлюються з такими видами діяльності, як порядок прийому дітей до школи, методика комплектування перших класів, планування роботи вчителя на перший тиждень навчання першокласників, розміщення дітей у класі, зміст організації і методики проведення уроків у перші дні навчання дітей, організація навчальної діяльності. Виконуючи обов'язки вчителя-класовода, практикант повинен вміти організовувати спілкування й встановлювати контакт з дітьми на уроці; мати уявлення про тематичне планування певного предмета; вміти робити "фотографію" уроку; аналізувати урок за поданою схемою; знати методи і прийоми роботи з учнями на уроці; вміти організовувати індивідуальну роботу з учнями; планувати й проводити позакласні заходи; аналізувати власну педагогічну діяльність

Кожен студент проводить усі уроки, позакласні заняття в присутності вчителя початкових класів згідно з планом. Керівники практики здійснюють загальне методичне керівництво цим видом практики, допомагають, консультують, стежать за якістю професійного мовлення студентів. В університеті проводяться настановча й підсумкова конференції з навчально-виховної роботи; у ній беруть участь керівники педагогічної практики, викладачі-методисти, студенти, вчителі початкових класів

Педагогічна практика дає можливість студентам апробувати здатність до виконання функцій учителя початкових класів, практично підготуватися до власне самостійної педагогічної діяльності. Функції професійної діяльності вчителя початкової школи ширші, ніж у вчителя-предметника, оскільки він виконує функції і вчителя, і вихователя, і класного керівника. Специфічна особливість діяльності учителів початкової школи полягає в тому, що вони мають навчити дітей елементарної грамоти, читати, писати, рахувати, виробити в них навички зв'язного, виразного усного і писемного мовлення, сформулювати уявлення і дати основи знань про навколишній світ, природу, норми і правила людського співжиття. А тому повинні добре знати зміст навчальних програм, володіти методикою навчання української мови, читання, математики, образотворчого мистецтва, праці та інших освітніх дисциплін, а також знати критерії оцінювання знань дітей зі всіх предметів.

Отже, майбутні учителі початкової школи повинні отримати ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку у вищому педагогічному навчальному закладі; оволодіти системою знань і вмінь, що передбачають глибоке, міцне засвоєння професійно-педагогічної теорії й розуміння сутності педагогічної діяльності. Педагогічна діяльність охоплює виконання таких функцій, як: конструктивна, організаторська, гностична й комунікативна. Зупинимось детальніше на комунікативній функції, яка в структурі педагогічної діяльності вчителя посідає пріоритетне місце. Від показників сформованості комунікативних умінь учителя, а також від усієї його компетентності в спілкуванні залежить рівень налагодження контактів учителя з учнями й іншими членами педагогічної взаємодії: колегами-вчителями, батьками вихованців тощо. Комунікативна функція вимагає

сформованості таких умінь: сповіщати інформацію і забезпечувати її засвоєння; сприймати інформацію, уміти вислуховувати думки учнів та їх відповіді; сприймати запитання учнів і реагувати на них; запобігати конфліктам та вирішувати їх, якщо вони виникли; висловлювати власну позицію у різних навчально-виховних ситуаціях; визначати настрій дітей, а також підтримувати необхідний мікроклімат у колективі; тактовно реагувати на відповіді і вчинки учнів, сприяти створенню творчої атмосфери у класі; використовувати мультимедійні засоби та комп'ютерну техніку для посилення комунікативної діяльності; застосовувати елементи інтерактивного навчання для розвитку і формування творчості в учнів; встановлювати і підтримувати педагогічно доцільні відносини з учнями, а також з педагогічним колективом школи [12: 86].

Студенту-практиканту під час проходження практики доводиться налагоджувати комунікативні зв'язки з учнями, вчителями, батьками, дирекцією, керівниками гуртків, працівниками бібліотеки і т. д. І це лише деякі приклади з усього комунікативного розмаїття педагогічної діяльності. Усвідомлення майбутніми вчителями суперечності між потребою у спілкуванні й недостатнім рівнем сформованості професійних комунікативних умінь створює мотивацію щодо подальшої теоретичної підготовки у ВНЗ.

Система педагогічної практики в Україні спрямована на становлення у майбутніх фахівців початкової ланки освіти практичних умінь, навичок, професійних здібностей, які допоможуть їм успішно здійснювати навчально-виховний процес у школі. Практика логічно завершує вивчення основних навчальних дисциплін психолого-педагогічного та методичного циклів, активізує знання студентів (зокрема мовні), забезпечує їх практичне застосування.

Отже, студіювання досліджуваної проблеми дало можливість з'ясувати, що педагогічна практика як форма професійного навчання у вищій школі спирається на надійне теоретичне підґрунтя, яке забезпечує вирішення теоретичних і практичних завдань професійної підготовки сучасного вчителя. Педагогічну практику варто розглядати як сприятливе середовище для формування комунікативних професійних умінь майбутніх педагогів, а також як умову забезпечення сформованості комунікативних професійних умінь студентів на базовому рівні.

Перспективою наших подальших досліджень є теоретичне обґрунтування педагогічної практики як основи формування комунікативних умінь майбутнього вчителя-класовода.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Філософія : [підручник] / [Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін.]. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2002. – 408 с.
2. Свирский С. Я. К вопросу о содержании категории "практики" / С. Я. Свирский // Вопросы философии. – 1986. – № 8. – С. 137–142.
3. Психологічний словник / [за ред. В. І. Войтка]. – К. : Вища шк., 1992. – 216 с.
4. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности / Нина Васильевна Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1967. – 183 с.
5. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения / Константин Дмитриевич Ушинский. – М. : Просвещение, 1968. – 557 с.
6. Дидактика средней школы / [под. ред. М. А. Данилова, М. Н. Скаткина]. – М. : Просвещение, 1982. – 319 с.
7. Концепція педагогічної освіти : схвалено колегією Мін-ва освіти України 23 груд. 1998 р., протокол №17 / 1–5 // Інформ. зб. Мін-ва освіти України. – 1999. – № 8. – С. 8–23.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
9. Кривов'яз О. І. Практична підготовка майбутніх спеціалістів до роботи в школі, дошкільних та позашкільних закладах / Олег Іванович Кривов'яз // Науково-педагогічні проблеми підготовки вчителів в вузі : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф., (31 жовтня – 1 листопада 1991 р.) / [упорядкув. П. В. Дмитренко]. – К. : КДПІ, 1991. – С. 114–115.
10. Хомич Л. О. Сучасні види педагогічних практик / Л. О. Хомич // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 4–8.
11. Казакова Н. В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Вікторівна Казакова. – Київ, 2005. – 234 с.
12. Манчуленко Л. В. Формування творчого стилю діяльності майбутніх педагогів у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ліля Василівна Манчуленко. – Чернівці, 2006. – 264 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Filosofiia [Philosophy] / [Bychko I. V., Boichenko I. V., Tabachkov'skyi V. G. ta in.]. – [2-ge vyd., stereotyp.]. – K. : Lybid', 2002. – 408 s.
2. Svirskii S. Ya. K voprosu o soderzhanii kategorii "praktiki" [On the Question of the Category "Practice" Content / S. Ya. Svirskii // Voprosy filosofii [Philosophical Questions]. – 1986. – № 8. – S. 137–142.
3. Psykhologichnyi slovnyk [Psychological Questions] / [za red. V. I. Voitka]. – K. : Vyshcha shk., 1992. – 216 s.
4. Kuz'mina N. V. Ocherki psikhologii truda uchitelia. Psikhologicheskaiia struktura deiatel'nosti uchitelia i formirovanie ego lichnosti [Psychological Outlines of Teacher's Work. Psychological Structure of Teacher's Work and Personality's Formation] / Nina Vasil'evna Kuz'mina. – L. : Izd-vo Leningr. un-ta, 1967. – 183 s.
5. Ushinskii K. D. Izbrannye pedagogicheskie proizvedeniia [Selected Pedagogical Works] / Konstantin Dmitrievich Ushinskii. – M. : Prosveshchenie, 1968. – 557 s.
6. Didaktika srednei shkoly [Didactics of the Secondary School] / [pod red. M. A. Danilova, M. N. Skatkina]. – M. : Prosveshchenie, 1982. – 319 s.
7. Kontsepsiia pedagogichnoi osvity skhvaleno kolegieiu Min-va osvity Ukrainy 23 grud. 1998 r., protokol № 17 / 1–5 [The Conception of the Pedagogical Education Approved by the Board of the Ministry of Education of Ukraine on the 23 of

- December 1998, protocol № 17 / 1–5] // Inform. zb. Min-va osvity Ukrainy [Informational Collection of the Ministry of Education of Ukraine]. – 1999. – № 8. – S. 8–23.
8. Goncharenko S. U. Ukrains'kyi pedagogichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary] / S. U. Goncharenko. – K. : Lybid', 19997. – 376 s.
  9. Kryvov'iaz O. I. Praktychna pidgotovka maibutnikh spetsialistiv do roboty v shkoli, doshkil'nykh, pozashkil'nykh zakladakh [Future Specialists' Practical Preparation to the Work at School, in the Pre-School, Extracurricular Establishments] / Oleg Ivanovych Kryvov'iaz // Naukovo-pedagogichni problemy pidgotovky vchyteliv v vuzi [Scientific and Pedagogical Problems of Teachers' Preparation in the Educational Establishment] : materialy mezhvuz. nauk.-prakt. konf., (31 zhovtnia – 1 lystopada 1991 r.) / [uporiadkuv. P. V. Dmytrenko]. – KDPI, 1991. – S. 114–115.
  10. Khomych L. O. Suchasni vydy pedagogichnykh praktyk [Modern Types of Pedagogical Practices] / L. O. Khomych // Shliakh osvity. – 1999. – № 4. – S. 4–8.
  11. Kazakova N. V. Organizatsiino-metodychni zasady pedagogichnoi praktyky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh stupenevoi osvity [Organizational-Methodical Bases of Future Primary School Teachers' Pedagogical Practice in the Terms of Staged Education] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Nataliia Viktorivna Kazakova. – Kyiv, 2005. – 234 s.
  12. Manchulenko L. V. Formuvannnia tvorchoho stylu dial'nosti maibutnikh pedagogiv u protsesi pedagogichnoi praktyky [Future Teachers' Work Creative Style Formation in the Process of the Pedagogical Practice] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Liliia Vasylyvna Manchulenko. – Chernivtsi, 2006. – 264 s.

Матеріал надійшов до редакції 15.01. 2013 р.

Подгурская В. Ю. Педагогическая практика как важная предпосылка становления будущего учителя-классовода.

В статье рассматривается педагогическая практика как составная часть учебно-воспитательного процесса, которая призвана научить студентов применять научно-теоретические знания из области педагогики, психологии, профессиональных методик, а также совершенствовать соответствующие практические навыки. Выполнен историко-педагогический анализ практической подготовки будущих учителей, выделены периоды становления и развития системы педагогической практики. Сделан вывод об эффективности практики, имеющей непрерывный характер, то есть осуществляющейся на всех этапах обучения. Определено, что педагогическую практику нужно рассматривать как благоприятную среду для формирования коммуникативных профессиональных умений будущих педагогов.

Pidgurs'ka V. Yu. Pedagogical Practice as the Important Prerequisite of Future Class Teacher's Formation.

The article considers the pedagogical practice as the impartial part of the educational process, which task is to teach students to apply scientific-theoretical knowledge from the sphere of pedagogy, psychology, professional methods, and also improve the corresponding practical skills. The historical and pedagogical analysis of the future teachers' practical preparation is carried out, the periods of establishment and development of the pedagogical practice system are singled out. The conclusion is made on the practice efficiency, having the continuing character, namely being conducted on all levels of education. It is determined that pedagogical practice should be considered as the profitable area forming the future teachers' communicative professional skills.